

მიხეილ ქართველიშვილი

საბჭოთა ანტირელიგიური პროპაგანდის ასახვა ქართულ ბეჭდურ მედიამში 1953-1964 წლებში (გაზეთ “სახალხო განათლების” მიხედვით)

თანამედროვე დასავლურ და რუსულ საისტორიო მეცნიერებაში დიდი ყურადღება ექცევა საბჭოთა იდეოლოგიური პოლიტიკის შესწავლას, სადაც მეცნიერთა განსაკუთრებული ინტერესის სფეროს წარმოადგენს ანტირელიგიური პროპაგანდის ცალკეული მახასიათებლები და თავისებურებები. ამ კუთხით ერთ-ერთი საინტერესო პერიოდია ნიკიტა ხრუშჩოვის მმართველობა, რომლის განაალიზებისკენ სწრაფვაც საკმაოდ დიდია, თუმცა ქართულ ისტორიოგრაფიაში 1953-1964 წლების საბჭოთა ათეისტური პოლიტიკა მხოლოდ ფრაგმენტულად არის შესწავლილი (მ. ქართველიშვილი, 2012, გვ. 176), რასაც, თავის მხრივ, თავისი ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზები აქვს.

ნიკიტა ხრუშჩოვის იდეოლოგიური პოლიტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენდა დესტალინიზაცია¹, რაც თავის თავში გულისხმობდა ყოველდღიურ ცხოვრებაში სტალინისეული მიღწევების სრულ უარყოფასა და გადაფარვას (პ. ჯონსი, 2006, გვ. 8). აღნიშნული მიდგომა შეეხო სტალინის რელიგიურ პოლიტიკასაც (ბ. ბოჩიურკივი, 1965, გვ. 312-330), რომელმაც, როგორც ცნობილია ჯერ კიდევ 30-იანი წლების მიწურულიდან და განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის დროიდან მნიშვნელოვანი ლიბერალიზაცია განიცადა, შეჩერდა ანტირელიგიური აგიტაცია და ეკლესია-მონასტრების ნგრევა, რუს სასულიერო იერარქებს მიეცათ საშუალება აერჩიათ პატრიარქი, მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ კიდევ ომის წლებში 1944 წელს მიღებულ იქნა დადგენილება “მეცნიერულ საგანმანათლებლო პროპაგანდის მოწყობის შესახებ” (მ. ხუციშვილი, 1988, გვ. 7), მორწმუნეთა და სასულიერო პირთა შევიწროვება არ განახლებულა, ადგილი არ ჰქონია არც ანტირელიგიურ პროპაგანდას, 1947 წელს ოფიციალურად გაუქმდა “მებრძოლ უღმერთოთა კავშირი”.

სწორედ ამიტომ დესტალინიზაციის პოლიტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს შემადგენელ ნაწილს სწორედ ანტირელიგიური პროპაგანდის გაძლიერება წარმოადგენდა; საინტერესოა, ის ფაქტიც, რომ ეს მიმართულება ჯერ კიდევ ცნობილ სკკპ XX ყრილობამდე გააქტიურდა. მან ფაქტობრივად ერთგვარად შეამზადა სტალინის პიროვნების კულტის კრიტიკა.

ნიკიტა ხრუშჩოვის ათეისტური პოლიტიკის გააქტიურება 1954 წლიდან იწყება, როდესაც ჯერ 7 ივლისს მიღებულ იქნა საიდუმლო დადგენილება²

¹ მკვლევართა ნაწილი მიიჩნევს, რომ დესტალინიზაცია ლავრენტი ბერიამ დაიწყო ამმოსაზრებაში არის საკმაოდ დიდი დოზით სიმართლის მარცვალი, თუმცა ვფიქრობთ, რომ ეს საკითხი საგანგებო და კომპლექსურ შესწავლას საჭიროებს, ამიტომ წინამდებარე ნაშრომში საისტორიო ტრადიციიდან გამომდინარე დესტალინიზაციის ავტორად ნიკიტა ხრუშჩოვს მივიჩნევთ.

² აღნიშნული დადგენილებას საიდუმლოს ვუწოდებთ იმის გამო, რომ იგი მიღებიდან მხოლოდ და მხოლოდ შვიდი წლის შემდეგ გამოქვეყნდა, რის მიზეზებთან დაკავშირებითაც მეცნიერთა შორის დღემდე აზრთა სხვადასხვაობაა. ჩვენ ვიზიარებთ იმ მოსაზრებას, რომლის მიხედვითაც ეს დადგენილება პარტიული მუშაკებისთვის იყო გათვლილი და ფართო საზოგადოების ანტირელიგიური პროპაგანდისთვის მომზადებას ისახავდა მიზნად, თუმცა ამჟამად, რომ საკითხი დამატებით შესწავლას საჭიროებს.

“მეცნიერულ-ათეისტური პროპაგანდის და მათი გაუმჯობესების ღონისძიებების დიდი დანაკლისის შესახებ”, ხოლო შემდგომში, 10 ნოემბერს კი გამოქვეყნდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება მოსახლეობაში “მეცნიერულ-ათეისტური პროპაგანდის დროს დაშვებული შეცდომების შესახებ”. სწორედ ამ ორ დადგენილებას დაეფუძნა ანტირელიგიური პროპაგანდა.

საბჭოთა პროპაგანდაში, როგორც იდეოლოგიური პოლიტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებაში აქტიურად იყო ჩაბმული ბექდური მედია, რომელსაც საბჭოთა ავტორიტარული ტიპის სახელმწიფოში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა სააგიტაციო მუშაობისას. მისი ეს როლი ჯერ კიდევ რევოლუციამდე განსაზღვრა საბჭოთა სახელმწიფოს ერთ-ერთმა უმთავრესმა იდეოლოგმა და პრაქტიკულმა ფუძემდებელმა ვლადიმერ ლენინმა. იგი 1901 წელს თავის ცნობილ სტატიაში “რით დავიწყით?” წერდა: “გაზეთის როლი არ შემოიფარგლება მარტო იდეების გავრცელებით, მარტოოდენ პოლიტიკური აღზრდით და პოლიტიკური მოკავშირეთა მოპოვებით, გაზეთი არის არამარტო კოლექტიური პროპაგანდისტი და კოლექტიური აგიტატორი, არამედ კოლექტიური ორგანიზატორიც” (ვ. ლენინი, 1949, გვ. 13). საინტერესოა, ასევე ნიკიტა ხრუშჩოვის შეხედულებები ბექდურ მედიასთან დაკავშირებით; საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ციტატას მისი მიმართვიდან ჟურნალისტებისადმი, სადაც, ვფიქრობთ, ნათლად ჩანს მისი დამოკიდებულება ბექდური მედიისადმი: “ძვირფასო ამხანაგო ჟურნალისტებო! მწერლებს ჩვენ ვუწოდებთ პარტიის თანამემწეებს. ნუ ეწყინებათ მწერლებს, თუ მე ვიტყვი, რომ თქვენ ჟურნალისტები, არამარტო ერთგული თანამემწეები, არამედ პირდაპირ ხელკვეითნი — აქტიური მებრძოლნი ხართ მისი დიდი საქმისთვის. თქვენ მართლაც განუყრელნი ხართ პარტიასთან, როგორც კი დაგვჭირდება გადაწყვეტილების განმარტება და განხორცილება, თქვენ მოგმართავთ” (ნიკიტა ხრუშჩოვის გამოსვლა, 1959, გვ. 2).

ჩვენი ნაშრომი წარმოადგენს მცდელობას — გაანალიზდეს საბჭოთა ანტირელიგიური პროპაგანდის ასახვა საბჭოთა ბექდურ მედიაში გაზეთ “სახალხო განათლების” მიხედვით. ამ გაზეთით ჩვენი დაინტერესება გამოწვეულია იმ გარემოებით, რომ იგი წარმოადგენდა საქართველოს სსრ განათლების სამინისტროს, საქართველოს სსრ პროფესიული ტექნიკური განათლების სახელმწიფო კომიტეტისა და განათლების, უმაღლესი სკოლისა და სამეცნიერო დაწესებულებების მუშაკთა პროფკავშირის საქართველოს რესპუბლიკური კომიტეტის ორგანოს. გამოდიოდა თბილისში; კვირაში 2-ჯერ. დაარსდა 1928 წელს. “სახალხო განათლების“ ადრინდელი სახელწოდებებია: “განათლების მუშაკი“ (1928-1931), “კომუნისტური განათლება“ (1932-1938), “საბჭოთა მასწავლებელი“ (1938-1941, 1945-1947), 1947 წლიდან — “სახალხო განათლება“. გაზეთი აქვეყნებდა სტატიებს საყოველთაო-სავალდებულო განათლების, კომუნისტური აღზრდისა და სწავლების ხარისხის ამაღლების პრობლემების შესახებ. პროპაგანდას უწევდა მოწინავე სკოლებისა და მასწავლებელთა მუშაობის დადებითი გამოცდილების განზოგადებას და სხვა (ნ. შველიძე, 1985, გვ. 230). გაზეთში საინტერესოდ არის ასახული საბჭოთა ათეისტური პოლიტიკის საგანმანათლებლო ასპექტები, ჩვენი კვლევის მიზანს, ასევე, წარმოადგენს განვიხილოთ, თუ როგორ მოიაზრებდა საბჭოთა საქართველოს იმდროინდელი ხელისუფლება მასწავლებლის მნიშვნელობას ანტირელიგიურ პროპაგანდაში.

ჩვენს საკვლევ პერიოდში მასწავლებლების როლს ათეისტურ პროპაგანდაში ხაზი გაუსვა საქართველოს სსრ მინისტრმა გიორგი ჭიბლაძემ: “საბჭოთა მასწავლებლის მოვალეობას წარმოადგენს ღრმად დააუფლოს მოსწავლეები მეცნიერების ძირითად საფუძვლებს, ამავე დროს გასწიოს მეცნიერულ-ათეისტური პროპაგანდა მოსწავლე-ახალგაზრდობაში და მოსახლეობაში. ამ მხრივ წელს ჩვენმა სკოლებმა განსაკუთრებული მუშაობა უნდა გასწიონ. მოსახლეობისა და მოსწავლე-ახალგაზრდობის წინაშე სამეცნიერო-ათეისტური ხასიათის ლექცია-საუბრებით გამოსვლა თითოეული მასწავლებლის პირდაპირ მოვალეობას შეადგენს” (გ. ჭიბლაძე, 1954, გვ. 3).

საკვლევი პრობლემატიკის უკეთ გარკვევის მიზნით, საჭიროდ მიგვაჩნია ბეჭდური მასალის არსებული მონაცემების დაჯგუფება; პირველ ნაწილს წარმოადგენს ზოგადი ანტირელიგიური შინაარსის წერილები, ხოლო მეორე ნაწილში კი უნდა გავაერთიანოთ კონკრეტულ სამეცნიერო-სასწავლო დისციპლინებთან დაკავშირებული სტატიები.

ზოგადი ანტირელიგიური შინაარსის პროპაგანდით სტატიებს შორის ჩვენს საკვლევ პერიოდში პირველი სტატია გაზეთ “სახალხო განათლების” ფურცლებზე დაიბეჭდა 1954 წლის 1 სექტემბერს; მასში ხაზგასმულია ის ფაქტი, რომ “მოსწავლე ახალგაზრდობა ქვეყნის მომავალს წარმოადგენს, ამიტომ აუცილებელია, მისი, ბავშვობის ადრეული ასაკიდანვე, მარქსისტულ-ლენინური იდეოლოგიით აღზრდა, ზოგიერთი პარტიული თუ კომკავშირული ორგანიზაციის ხელმძღვანელები გამოდიან იქიდან, რომ სასწავლო პროგრამა აგებულია მატერიალისტურ საფუძვლებზე, საჭიროდ არ თვლიან ანტირელიგიურ პროპაგანდას, რაც პრინციპულად არ არის სწორი” (გ. ჭელიძე, 1954, გვ. 2).

ამავე საკითხს ეხმაურება 22 სექტემბრის მოწინავე სტატია “სკოლისა და მასწავლებლის ღვიძლი საქმე”, სადაც ვკითხულობთ: მიმდინარე “ამოცანა ის არის, რომ გადაჭრით ავამაღლოთ საბუნებისმეტყველო თუ სხვა დისციპლინების დონე და მეცნიერულ-ათეისტური პროპაგანდის ფართო გაჩაღებით უზრუნველვყოთ მოსწავლე ახალგაზრდობაში მებრძოლი მსოფლმხედველობის განუხრელად დანერგვა. მტკიცედ უნდა გვახსოვდეს, რომ მეცნიერულ-ათეისტური სულისკვეთებით გაუღნთილი, მარქსიზმ-ლენინიზმის პრინციპებით შედგენილი სასწავლო პროგრამები და სახელმძღვანელოები თავისთავად არაფერს არ მოგვცემს, თუ თითოეული მასწავლებელი არ მოემზადება ყოველი გაკვეთილისთვის და მის მაღალ იდეურ დონეზე; ჩატარებით მოსწავლეთა კომუნისტური აღზრდის მიზნით არ წარმართავს მთელ პედაგოგიურ პროცესს” (სკოლის და მასწავლებლის, 1954, გვ. 1). შემდგომში ყურადღება გამახვილებული მასწავლებელთა იდეური მომზადების განსაკუთრებულ დონეზე: “ამიტომაც საჭირო და აუცილებელი, რომ ახლა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს თვით მასწავლებელთა იდეური ზრდის, მათი კულტურული ჰორიზონტის გაფართოებას და მეცნიერულ-პედაგოგიური დახელოვნების საქმეს” (სკოლის და მასწავლებლის, 1954, გვ. 1). ასევე, ყურადღება ექცევა, თუ როგორ უნდა მოხდეს მოსახლეობაში ათეისტური სულისკვეთების ჩამოყალიბება: “მოსახლეობის ფართო ფენებში, და განსაკუთრებით მშობელთა შორის ქმედითი მეცნიერულ-ათეისტური პროპაგანდის ვაჩაღება, ცხადია, უდიდეს გავლენას მოახდენს თვით მოსწავლეთა შორის რელიგიური ცრურწმენების აღმოფხვრაზე და ხელს შეუწყობს მსოფლიოში

ყველაზე მოწინავე მეცნიერული მსოფლმხედველობისა და მაღალი ზნეობის მქონე ახალგაზრდა თაობის აღზრდას” (სკოლის და მასწავლებლის, 1954, გვ. 1).

ანტირელიგიური პროპაგანდის ახალი მიმართულებაა გაშლილი სტატიაში “ახალგაზრდობის აღზრდისათვის მებრძოლი ათეიზმის სულისკვეთებით”; მასში ხაზია გასმული სკოლისა და მშობლების ერთობლივ მოქმედებაზე რელიგიური რწმენის წინააღმდეგ გაშლილ ბრძოლაში: “ცნობილია, რომ აღმზრდელობითი მუშაობის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა სკოლისა და ოჯახის ერთობლივი, შეთანხმებული მუშაობა; ეს მით უმეტეს ანტირელიგიურ მუშაობაშია აუცილებელი. ცხადია, რომ სკოლას მეტად გაუძნელებდა მოსწავლეთა ანტირელიგიური აღზრდა, თუ ოჯახი რელიგიურად არის განწყობილი და ცრუმორწმუნოებას ნერგავს ბავშვებში. ამიტომაც სკოლას მართებს ფართოდ გაშალოს ანტირელიგიური მუშაობა თვით მშობელთა შორის, მათთან ერთად განიხილოს მოსწავლეთა ანტირელიგიური აღზრდის საკითხები, დასახოს და გაატაროს სათანადო ღონისძიებანი (ს. სიგუა, 1954, გვ. 2). ეს სტატია მნიშვნელოვანია, იმიტაც, რომ მასში ასევე დასმულია საკითხი რელიგიურ ღონისძიებებში მონაწილეთა წინააღმდეგ: “რელიგიური ცრუმორწმუნოება და რელიგიურ წეს-ჩვეულებათა შესრულებაში მონაწილეობა ერთსულოვან გაკიცხვას უნდა იმსახურებდეს თვით მოსწავლე ახალგაზრდობის, პირველ რიგში, კომკავშირული და პიონერული ორგანიზაციების მხრივ” (ს. სიგუა, 1954, გვ. 2). ათეისტური პოლიტიკის საინტერესო მიმართულებაა განვითარებული სტატიაში “გზა გადავუღობოთ რელიგიურ ცრურწმენებს”. მასში ხაზგასმულია, თუ ანტირელიგიურ პროპაგანდაში რა როლი შეიძლება შეასრულოს სკოლამ და სკოლის გარეთ მუშაობამ: “მეცნიერულ-ათეისტური აღზრდა ძირითადად სწავლების პროცესში ხორციელდება, მაგრამ იგი არ არის ერთადერთი გზა. ათეისტური აღზრდა სწავლების პროცესში შევსებული უნდა იქნეს კლასგარეშე სააღმზრდელო მუშაობით. კლასგარეშე მუშაობაში მთავარი ადგილი უკავია ათეისტური ხასიათის საუბრებსა და კლასგარეშე კითხვის მიმართულების მიცემას (ი. ძიძიგური, 1954, გვ. 4).

ანტირელიგიური კონკრეტულ დარგებზე დაყრდნობით, სასწავლო პროცესი დაეფუძნა, როგორც საბუნებისმეტყველო, ასევე ჰუმანიტარულ მეცნიერებებს. გარდა ამისა, გაზეთის ფურცლებზე დაიწყო კონკრეტული მაგალითების განხილვა, როდესაც მასწავლებლები პირად მაგალითს ყვებოდნენ, არსებული მიღწევების თუ ნაკლოვანებების მხრივ. მაგალითად, ქ. თბილისის 24-ე საშუალო სკოლის ქიმიის მასწავლებელი სტატიაში “მოსწავლეთა ათეისტური აღზრდის გამოცდილებიდან” აღნიშნავდა: “ქიშია, როგორც მეცნიერება მდიდარ მასალას იძლევა მოსწავლეთა მებრძოლი ათეისტური მსოფლმხედველობით აღზრდისთვის. ამიტომ ამ საგნის სასწავლო კურსის ყოველ თემას (სადაც ეს მოსახერხებელია) მე ვუკავშირებ ათეისტური აღზრდის საკითხებს (კ. კუჭავა, 1959, გვ. 2). აღსანიშნავია, ისიც, რომ საბჭოთა ანტირელიგიური პროპაგანდა მსგავს მიდგომებს უწყესებდა ფიზიკასაც, კერძოდ მიუთითებდნენ, რომ ფიზიკის სასწავლო კურსი წარმოადგენს ერთ-ერთ იმ დიდმნიშვნელოვან სასწავლო საგანს, რომელიც აცნობს მოსწავლეებს ბუნების მოვლენების წარმოშობისა და ცვალებადობის კანონზომიერებებს. ფიზიკა იმ მოცულობით და სისტემით, როგორითაც იგი სკოლაში ისწავლება, მდიდარ მასალას იძლევა მოსწავლეთა, მეცნიერულ ათეისტური აღზრდისათვის (ვ. კიკნაძე, 1960, გვ. 13).

ჰუმანიტარულ მეცნიერებებს შორის ანტირელიგიური პროპაგანდის თვალსაზრისით ყურადღება ექცევა ქართული ენასა და ლიტერატურას, სადაც განსაკუთრებული აქცენტი უნდა გაკეთდეს ნაწარმოებებში ათეისტური თემატიკის განვრცობა-განვითარებაზე. “მოსწავლეთა ათეისტურ აღზრდაში დიდად დაგვეხმარება მხატვრული ლიტერატურა, განსაკუთრებით ისეთი ნაწარმოებები, სადაც კარგად არის ასახული და გამოვლინებული რელიგიური ცრურწმენის მავნე შედეგები. ასეთ დროს საჭიროა, მასწავლებელმა ბავშვთა ყურადღება გაამახვილოს ისეთ ადგილებზე, რომლებშიც მოთხრობილია ცრუმორწმუნოების უარყოფითი გავლენა ცხოვრებასა და მდგომარეობაზე” (ი. ძიძიგური, 1959, გვ. 4). გარდა ამისა, ყურადღება კვლავ ეთმობა მასწავლებლების როლს, თუ როგორ უნდა შეირჩეს ესა თუ ის ნაწარმოები, როგორ უნდა გაშუქდეს, რას გაესვას ხაზი და ა.შ. “მასწავლებელმა, ჩვენი აზრით, ნაწარმოებთა სწავლებისას, განსაკუთრებული ყურადღება ცრურწმენის გამაღვივებელი ადგილების კრიტიკულ ანალიზს უნდა დაუთმოს. გაკვეთილების მომზადებისას, მასწავლებელმა წინასწარ უნდა აღნიშნოს შესაბამისი ადგილები და მოემზადოს სათანადოდ გაშუქებისათვის” (ა. ციხაძე, 1955, გვ. 3).

ამრიგად, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ 1953-64 წლებში საბჭოთა ანტირელიგიური პროპაგანდის განვითარებაში ქართული სინამდვილის გათვალისწინებით გაზეთ “სახალხო განათლება” მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. მას, გამომდინარე თავისი სპეციფიკიდან, მეკვთრად გამოკვეთილი პედაგოგიური ნიშა ჰქონდა დაკავებული და საგანმანათლებლო აგიტაციით იყო დაკავებული, მის ფურცლებზე გაშუქებული მიმართულებები ერთგვარ ტონის მიმცემად წარმოგვიდგებოდა, როგორც განათლების მუშაკებისათვის, ასევე მომავალი თაობებისთვის.

დამოწმებული ლიტერატურა

- გ. კიკნაძე, 1960** — გ. კიკნაძე, მეცნიერულ-ათეისტური აღზრდა საბჭოთა საქართველოში, თბ., 1960,
- კ. კუჭავა, 1959** — კ. კუჭავა, მოსწავლეთა ათეისტური აღზრდის გამოციდლებიდან. გაზ. “სახალხო განათლება”, 1959 წ. 11 თებერვალი.
- ვ. ლენინი, 1949** — ვ. ლენინი. თხზულებანი, მე-4 გამოცემა, თბ., 1949. ნიკიტა ხრუშჩოვის გამოსვლა, 1959 — ნ. ხრუშჩოვის გამოსვლა საბჭოთა ყურნალისტებთან მიღებაზე კრემლში 1954 წლის 14 ნოემბერს. გაზ. „კომუნისტი“. 1959 წ. 19 ნოემბერი.
- ს. სიგუა 1954** — ს. სიგუა, ახალგაზრდობის აღზრდისათვის მებრძოლი ათეიზმის სულისკვეთებით. გაზ. “სახალხო განათლება”, 1954წ. 27 ოქტომბერი. სკოლის და მასწავლებლის, 1954 — სკოლის და მასწავლებლის ღვიძლი საქმე. გაზ. “სახალხო განათლება”, 1954წ. 22 სექტემბერი.
- მ. ქართველიშვილი, 2012** — მ. ქართველიშვილი, ქართულ ისტორიოგრაფიაში ნიკიტა ხრუშჩოვის რელიგიური პოლიტიკის შესწავლის საკითხისათვის. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ

მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიისა და მსოფლიო ისტორიის ინსტიტუტების ახალგაზრდა ისტორიკოსთა შრომები, I, თბ., 2012.

ნ. შველიძე, 1985 - ნ. შველიძე, „სახალხო განათლება“, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 9, თბ., 1985.

ი. ძიძიგური, 1954 – ი. ძიძიგური, გზა გადავულობოთ რელიგიურ ცრურწმენებს. გაზ. „სახალხო განათლება“, 1962 წ. 31 დეკემბერი.

ი. ძიძიგური, 1959 – ი. ძიძიგური, მეცნიერულ-ათეისტური აღზრდა დაწყებითი კლასების ქართულიენის გაკვეთილებზე. გაზ. „სახალხო განათლება“, 1959 წ. 15 აპრილი.

გ. ჭელიძე, 1954 – გ. ჭელიძე, ფართოდ გავაჩაღოთ მეცნიერულ-ათეისტური პროპაგანდა სკოლაში. გაზ. „სახალხო განათლება“, 1954წ. 1 სექტემბერი.

მ. ხუციშვილი, 1987 – მ. ხუციშვილი, საქართველოს ეკლესიის სოციალურ-პოლიტიკური პოზიცია XIX-XX საუკუნეებში, თბ., 1987.

გ. ჯიბლაძე, 1954 – გ. ჯიბლაძე, ახალი სასწავლო წელი. გაზ. „კომუნისტი“. 1954 წ. 1 სექტემბერი.

პ. ჯონსი, 2006 - P. Jones, Introduction: the dilemmas of de-Stalinization, წგნ.-ში The Dilemmas of Destalinisation A Social and Cultural History of Reform in the Khrushchev Era, Edited by Polly Jones, London and New York, Routledge, 2006.

ბ. ბოჩიურკივი, 1965- B. R. Bociurkiw. De-Stalinization and Religion in the U.S.S.R., International Journal, Vol. 20, No. 3, 1965.

MIKHEIL KARTVELISHVILI

DEPICTION OF SOVIET ANTIRELIGIOUS PROPAGANDA IN THE PRINT MEDIA OF 1953-1964 YEARS ACCORDING TO THE NEWSPAPER „SAKHALKHO GANATLEBA” (“PUBLIC EDUCATION”)

Nowadays Georgian, Russian and European historiography pays serious attention to the scientific study of the Soviet Union’s ideological policy. In my opinion, one of the most interesting objectives of such study is the Soviet antireligious policy and its individual characteristics.

The print media was actively involved in the Soviet antireligious propaganda, which was as an important direction of ideological policy in its own rights. In the Soviet totalitarian state the print media was used for agitation.

The present work is an attempt to analyze: the reflection of Soviet antireligious propaganda in Georgian print media according the newspaper “Sakhalkho Ganatleba”; and the role and function of this newspaper during the propaganda. The chronological framework of my research covers the period from 1953 to 1964 and discusses

different aspects of Nikita Khrushchev's antireligious policy. I chose "Sakhalkho Ganatleba" for the abovementioned purposes due to the fact that it reflects the educational trends of ideological politics, which are valuable sources for the scientific study of this period. We have analyzed the role of the media in order to better study the Soviet ideology in politics and everyday life of the Soviet people.

For more details of my research I have analyzed: the role of the media in the Soviet ideological policy and its effect on everyday life of the Soviet people. Attention is also paid to the central government's antireligious propaganda and its implementation in one of the union republic –Georgia's print media.